



Jak powstał projekt naszego programu „Czytamy razem” i jakie daje korzyści?

Program „Czytamy razem” realizowany jest w Polsce od 2003 roku przy pomocy wolontariuszy w stowarzyszeniach Polska YMCA i Polskim Towarzystwie Dysleksji z inicjatywy przewodniczącej PTD prof. Marty Bogdanowicz. Nad organizacją projektu czuwa Radosław Daruk – dyrektor Polska YMCA, zaś Beata Ingielewicz to główny koordynator merytoryczny.

Program został stworzony na podstawie założeń merytorycznych, jak i doświadczeń praktycznych jego autorów. Pierwotnie wzorowany był na kilku projektach brytyjskich i dopracowany w oparciu o doświadczenia z pięciu lat praktycznej realizacji przez wolontariuszy głównie w szkołach Trójmiasta. Same dzieci również dostarczyły wielu obserwacji, własnych opinii i komentarzy, które pozwoliły na kształtowanie coraz doskonalszej formy realizacji programu.

„Czytamy razem” wywodzi się przede wszystkim z projektu Susan Belgrave „Volunteer Reading Help” (VRH), co w swobodnym tłumaczeniu można byłoby rozumieć jako „Pomaganie w czytaniu z udziałem wolontariuszy”. Program ten powstał z myślą o uczniach szkoły podstawowej w wieku 6–11 lat. Od 1973 roku jest wykorzystywany w środowisku lokalnym przez wolontariuszy przy wsparciu departamentu edukacji. Oddziały stowarzyszenia VRH znajdują się w wielu regionach Wielkiej Brytanii.

W naszym programie znalazła odzwierciedlenie metoda „Czytanie w parach”, a także „Metoda nauczania wzajemnego” A. Palinscar i A. Brown (1988, za: Reid, Wearmouth, 2008), jeśli czytają równieśnicy. Podczas spotkań odbywa się interaktywne czytanie z udziałem obydwu partnerów. Podstawowe strategie ćwiczone w trakcie tych zajęć to: przewidywanie, stawianie pytań, podsumowywanie i wyjaśnianie. Te bardzo cenne formy wymiany myśli, komunikatów, refleksji, ocen, pytań, odpowiedzi i wniosków pozwalają dobrze rozumieć przeczytany tekst. Analiza i rozważania na kanwie przeczytanego tekstu uczą głębokiego przetwarzania jego sensu, a więc wydobywania abstrakcyjnego znaczenia, rozumienia przenośnych znaczeń (metafor), zamierzeń autora, wartości artystycznej czytanej książki itp. Rosenshine

i Meister (1994, za: Reid, Wearmouth, 2008) potwierdzili w swoich szesnastu badaniach skuteczność tej metody.

„Czytanie w parach” – metoda specyficzna i mająca określoną strukturę – okazała się jedną z najbardziej skutecznych form pomocy (Brooks, 1998, za: Reid, Wearmouth, 2008), której skutki są długotrwałe. Badania prowadzone w Szkocji w programie „Czytajmy” w grupach rówieśniczych, gdzie do programu włączano całe klasy, wykazały, iż najbardziej korzystały z tej formy pracy dzieci najslabiej czytające. Dlatego ten sposób pracy z tekstem jest szeroko znany i stosowany w wielu krajach.

Kolejna metoda to „Trening świadomości wnioskowania” Yuill i Oakhill (1988, za: Reid, Wearmouth, 2008), który też znajduje zastosowanie w naszym programie. Wymaga ona od dzieci wyciągania wniosków, stawiania pytań i sprawdzania rozumienia przeczytanego tekstu. Korzystając z niej, uzyskano pozytywne rezultaty zwłaszcza w pracy z dziećmi o obniżonych zdolnościach umysłowych. G. Reid i J. Wearmouth (2008) opisują wiele różnych form pracy w parach rówieśniczych, z których podstawowe to czytanie i rozmawianie ukierunkowane na rozwijanie krytycznego myślenia.

Bowers (1991, za: Reid, Wearmouth, 2008) opisała „tutoring rówieśniczy” i sprawdzała jego skuteczność w drugiej i trzeciej klasie jako formę pomocy dla uczniów słabo czytających. Eksperyment trwał 12 tygodni, a spotkania odbywały się codziennie przez 30 minut. Poziom czytania wzrósł z 35 do 95 procentyli. Także program PALS („Peere Assisted Learning Strategies”, czyli „Strategie uczenia się wspierane przez rówieśników”) okazał się efektywnym narzędziem wspomagającym rozumienie czytanego tekstu, zwłaszcza u starszych uczniów. W tym projekcie, realizowanym przez L. i D. Fuchs (Reid, Wearmouth, 2008), ćwiczono umiejętność opowiadania przeczytanej historyjki i jej podsumowania, przewidywania itp. Podobnie korzystne wyniki uzyskali i inni badacze.

Metoda A. King (1999, za: Reid, Wearmouth, 2008), „Poproś o namysł – powiedz dlaczego” kształcąca umiejętność stawiania pytań w celu dochodzenia do rozumienia tekstu posługuje się stosowaniem określonych wzorców pytań i kolejnych przybliżeń. Autorka ta w swoim modelu wyróżniła pięć typów pytań, które skłaniają do omawiania, opracowania, skonstruowania, wysondowania, dawania do zrozumienia, zwracania uwagi na operacje meta-

-poznania itp. Metoda ta kształci dokonywanie analizy i krytycznego myślenia, a więc i rozwiązywania nowych problemów. Badania 58 uczniów klasy siódmej wykazały rozwój strategii myślenia wskutek stosowania tej metody.

Do opisanej metody nawiązuje „Myślenie w parach” K. Topping (Reid, Wearmouth, 2008), które przez stosowanie pytań i odpowiedzi kształtuje myślenie, rozumienie sensu tekstu, a więc jego głębokie przetwarzanie. Metoda ta obejmuje czytanie, słuchanie, myślenie, odczuwanie i komunikowanie się. Jest tam też analizowanie, sprawdzanie i ocenianie wartości.

Wymienione metody i opisana dalej metodyka „Czytania na raty” M. Bogdanowicz (1997, 2002) mogą służyć jako przykłady do planowania kolejnych spotkań z dzieckiem, w ramach programu „Czytamy razem”. Program ten może być zrealizowany głównie dzięki udziałowi wolontariuszy, którzy bezpośrednio pracują z dziećmi. To wolontariusze pomagają dzieciom odkryć przyjemność czytania książek, m.in. przez podnoszenie ich sprawności czytania.



Jak realizowany jest program „Czytamy razem”?

Co jest celem działania wolontariuszy?

Działanie nasze – wolontariuszy – to praca społeczna na rzecz dzieci z najbliższego środowiska (szkoły, przedszkola) w celu ułatwienia im dostępu do kultury słowa. Kluczem jest opanowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem i czytania krytycznego. Dlatego nasze działanie koncentruje się na zaciekawieniu dziecka czytaniem i doskonaleniu tej umiejętności. Drugim celem jest rozwijanie funkcji poznawczych dzieci, ich myślenia pojęciowo-słownego, rozumowania przyczynowo-skutkowego, wzbogacanie słownika, usprawnianie uwagi i pamięci. Dodatkową korzyścią z regularnych spotkań jest uspołecznienie dziecka.

Kim są wolontariusze?

Wolontariuszami jesteśmy my – osoby dorosłe w szerokim przedziale wiekowym, różnych kultur i zawodów, które chcą ofiarować swój czas, wysiłek i zdolności dzieciom, aby wprowadzić je w świat książki, czytania i kultury.

Charakteryzując wolontariuszy, S. Belgrave, O. Holmes, J. Melrose, F. Solesbury (1991) piszą „Są to kobiety i mężczyźni w wieku 18–80 lat, którzy:

- lubią dzieci i książki;
- są cierpliwi, elastyczni w swoim zachowaniu, nieoceniający;
- mają poczucie humoru;
- lubią rozmawiać, bawić się z dziećmi i im czytać;
- nie muszą mieć wykształcenia pedagogicznego;
- decydują się na współpracę z określoną szkołą – przez cały rok szkolny”.

Opisany program czytania mogą też realizować nauczyciele ze swoimi uczniami, rodzice zaś mogą te zajęcia kontynuować w domu.

Nauczyciel może także zaproponować metodę „Czytanie w parach” rówieśnikom lub starszym i młodszym uczniom. Powinien wówczas uważnie obserwować, jak przebiega współpraca pomiędzy dziećmi.

Komu pomagamy?

Dzieciom w wieku 6–13 lat, czyli uczniom rozpoczynającym naukę czytania, aż do końca klasy szóstej, a tym samym pierwszego etapu edukacji, który powinien wystarczyć do opanowania czytania jako narzędzia uczenia się w dalszych etapach nauki. Pomagamy w opanowaniu czytania ze zrozumieniem przede wszystkim tym:

- którzy nie polubili czytania;
- którym nauka czytania sprawia duże trudności;
- co sądzą, że nigdy nie będą czytać dla przyjemności.

Dlaczego podejmujemy taką formę pomocy?

Na podstawie obserwacji nauczycieli i opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznej wiadomo, że indywidualna praca w parze dorosły – dziecko pomaga dziecku przezwyciężyć trudności i nauczyć je czerpać przyjemność z czytania. Tym samym pomaga mu w szkole i w życiu.

Jakie ogólne zasady obowiązują nas w działaniu?

- Pod opieką mamy jedno – najwyżej troje dzieci.
- Pomagamy indywidualnie – każdemu dziecku osobno.
- Spotykamy się z każdym dzieckiem co najmniej raz w tygodniu.

- Nasze spotkania z dzieckiem muszą odbywać się za zgodą samego dziecka, jego rodziców i szkoły.
- Okres cyklu regularnych spotkań to cały rok szkolny.
- Najlepiej gdyby miejsce spotkań w szkole, dzień i pora dnia były zawsze te same.
- Optymalna liczba wolontariuszy w szkole zależy od potrzeb i możliwości placówki.

Jakich spodziewamy się efektów?

Mamy nadzieję, że będą to miłe spotkania, na które będziemy się cieszyli my i dziecko. Między nami i dzieckiem nawiąże się przyjacielska więź i wzajemne zaufanie. Nic tak nie łączy jak to, że wspólnie uronimy łezkę nad losem bohatera czytanej książki, a potem razem będziemy się śmiać i radować koryzystną odmianą jego losu.

Dzięki naszym spotkaniom dziecko będzie mogło zmniejszyć lub pokonać trudności w czytaniu, przeżyć sukces i uwierzyć w siebie i swoje możliwości, a tym samym pozbyć się uczucia niechęci do czytania, szkoły, nauki w ogóle.

Wspólne czytanie pozwoli nam przeżyć wiele emocji związanych z lekturą i tym samym wytworzyć zainteresowanie książką oraz polubić czytanie.

Które dzieci odniosą największe korzyści z pracy z wolontariuszami?

- Dzieci zaniedbane środowiskowo.
- Dzieci z inteligencją niższą niż przeciętna.
- Dzieci z małym wsparciem rodziców.
- Dzieci, które mają niską samoocenę; z zaburzeniami emocjonalnymi i motywacyjnymi.
- Dzieci dwujęzyczne, dla których język używany w szkole jest drugim językiem.
- Dzieci z opóźnionym rozwojem mowy.
- Dzieci ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu (dysleksją rozwojową).

Jak szkoła może udzielić pomocy w organizacji spotkań z dzieckiem?

Do zadań nauczycieli możemy zaliczyć:

- wybranie dzieci, które potrzebują takich zajęć;

- wskazanie spokojnego miejsca na nasze spotkania z dzieckiem, np. w gabinecie pedagoga szkolnego, w bibliotece (pozwólmy, aby dziecko mogło wybrać miejsce spotkań);
- zapewnienie stałego kontaktu z nauczycielem i wychowawcą dziecka w celu omówienia programu spotkań i postępów ucznia;
- zapoznanie wolontariusza z całym zespołem pedagogicznym, czemu mogą służyć spotkania przy kawie podczas przerw w pokoju nauczycielskim;
- zawiadomienie, że dziecko podczas kolejnego terminu spotkania nie będzie obecne w szkole (np. jest na wycieczce szkolnej);
- dostarczenie materiałów do czytania, pisania i rysowania;
- udostępnienie telefonu, biblioteki i materiałów informacyjnych obecnych w szkole;
- umożliwienie dostępu do wiedzy o tym, jak pracować z dzieckiem – stworzenie możliwości regularnego udziału w szkoleniach, kursach, zajęciach warsztatowych organizowanych dla nauczycieli;
- ułatwienie dostępu do materiałów służących pomocą w pracy (ulotek, biuletów).

Jak organizować spotkania z dzieckiem?

- Pracuj w parze tylko z jednym dzieckiem.
- Prowadź zajęcia przez około 30 minut; jeden – dwa razy w tygodniu.
- Osobiście zabieraj dziecko z klasy i odprowadzaj je z powrotem.
- Czytaj dziecku i z dzieckiem (czytanie interaktywne).
- Pisz, rysuj, śpiewaj, baw się w mądre gry towarzyskie.
- Rozmawiaj z dzieckiem, odpowiadaj na jego pytania i zadawaj mu je.
- Spraw, żeby każde spotkanie zakończyło się sukcesem.
- Zaproponuj pracę z innym dzieckiem, jeżeli twój podopieczny jest nieobecny.
- Z wyprzedzeniem zawiadom szkołę (nauczyciela, dziecko), jeśli nie możesz przyjść na spotkanie.

Czego wolontariusze nie powinni robić?

- Nie wolno prowadzić zajęć bez pozwolenia wszystkich instancji (dziecka, rodziców, szkoły).

- Nie można traktować zajęć jako korepetycji, a więc odrabiać zadań domowych.
 - Nie należy przynosić dzieciom prezentów.
 - Niewskazane jest czytać jednocześnie z więcej niż jednym dzieckiem.
 - Nie należy mieć pod opieką więcej niż troje dzieci.
 - Nie należy rezygnować ze współpracy wcześniej niż przed upływem roku.
- W razie takiej konieczności należy pamiętać, by pożegnać się z dzieckiem i wyjaśnić mu powód zakończenia spotkań.

Jak powinien być przygotowany wolontariusz?

- Powinien wnikliwie przeczytać ten przewodnik, wskazane, by zajrzał do lektur wymienionych w bibliografii.
- Dobrze, gdyby przeszedł krótkie szkolenie, jak pracować z dzieckiem, szczególnie takim, które ma trudności w uczeniu się czytania.
- Wolontariusz nie musi być nauczycielem, a problemy, na jakie napotyka, może przedyskutować z nauczycielem dziecka, wychowawcą, pedagogiem i psychologiem szkolnym.



Jak pracować z dzieckiem⁶

Wskazania ogólne

- Podczas spotkań postaraj się wytworzyć miłą atmosferę sprzyjającą relaksowi.
- Bądź taktowny, nie wypytuj dziecka o jego rodzinę, ale z uwagą wysłuchaj tego, co ci spontanicznie opowie.
- Respektuj środowisko rodzinne i kulturowe, z którego dziecko pochodzi.
- Bądź dyskretny, zachowuj tajemnice powierzone ci przez dziecko, ale poważne problemy omów z jego wychowawcą.
- Uważnie słuchaj dziecka, czym zachęcisz go do mówienia, słuchania i działania.

⁶ Opracowano na podstawie K. Topping (2008). *Myślenie w parach*. W: G. Reid, J. Wearmouth (red.). *Dysleksja. Teoria i praktyka*. Sopot: GWP, s. 403–423.

◦ Bądź cierpliwy, nie zniechęcaj się, jeśli dziecko nie pracuje i nie zachowuje się zgodnie z twoimi oczekiwaniami. Do uzyskania postępów potrzeba dużo czasu.

◦ Akceptuj dziecko takie, jakie jest; poważniejsze problemy w jego zachowaniu omów z wychowawcą.

◦ Nie wykazuj dziecku, że to naganne, iż czegoś nie wie; nie oceniaj go stale i nie mów też: „To jest błąd”. Zamiast tego uświadom mu, czego nie wie i jak do tej informacji dotrzeć, lub uzupełnij jego wiadomości.

◦ Nie spiesz się, daj dziecku tyle czasu, ile potrzebuje.

◦ Zachęcaj dziecko do myślenia na głos, ponieważ to informuje, jak ono myśli; daj mu przykłady własnego postępowania, także rozmyślając głośno.

◦ Inne dobre techniki to burza mózgów oraz rozrysowanie map umysłów na podstawie przeczytanej książki. To dobre sposoby na ułatwianie procesu przetwarzania czytanego tekstu, jego analizy i wydobywania istotnych informacji.

◦ Wspieraj odpowiedzi dziecka pomocniczymi pytaniami i komentarzami.

◦ Często chwal dziecko za chęć i starania.

◦ Poznaj zainteresowania dziecka, bo to ułatwi ci wybór książki do czytania.

◦ Jeżeli książka jest dla dziecka zbyt trudna do czytania, czytaj mu ją na głos, co jakiś czas sprawdzaj, czy zrozumiało, co zapamiętało i czy książka je „wciągnęła”.

◦ Jeżeli masz ochotę śledzić postępy, możesz nagrać czytanie dziecka na początku i po pewnym czasie. Warto odtworzyć mu obydwa nagrania, aby pokazać, jaki postęp osiągnęło. To zachęci je do kontynuowania współpracy, a także podniesie na duchu was oboje.

◦ Pytania sprawdzające rozumienie treści przeczytanego tekstu oraz rozwijające myślenie należy traktować jako przykłady. Należy zatem utworzyć własne pytania do każdego fragmentu czytanego tekstu. Należy też dostosować ich poziom trudności oraz formę słowną do możliwości intelektualnych dziecka.

◦ Zadawanie pytań na temat czytanego tekstu, powinno odbywać się w każdym dogodnym momencie, w czasie naturalnej przerwy w tekście, a także przed i po czytaniu całości.

◦ Warto opracowywać streszczenie przeczytanego tekstu, szeregi słów kluczowych lub mapę umysłu po zakończeniu pracy nad lekturą.

Wskazania szczegółowe

- Zadbaj, aby dziecko siedziało bardzo wygodnie.
- Usiądź obok dziecka.
- Powiedz dziecku, jak się nazywasz i opowiedz mu parę szczegółów o sobie, coś o swoim psie lub kocie, o swojej pracy.
- Podczas pierwszych kilku spotkań spróbuj poznać lepiej dziecko i pozwól mu wiedzieć coś o sobie.
- Początkowo nie miej poczucia, że musisz zacząć od czytania; najważniejsze jest nawiązanie dobrego kontaktu z dzieckiem.
- Posługuj się książkami o bardzo różnorodnej tematyce i formie.
- Czytajcie książki, które dziecko uważa za ciekawe i samo wybiera z biblioteki szkolnej. Początkowo mogą to być także komiksy.
- Pozwól, aby dziecko pracowało w swoim tempie.
- Nie szczędź pochwał dziecku; zawsze nagradzaj pochwałą, gdy kontroluje i poprawia błąd.
- Jeżeli dziecko początkowo nudzi się, nie zmieniaj zbyt szybko książki. Spraw, żeby zaczęła się mu podobać.



Jak czytać razem, by doskonalić czytanie i rozwijać myślenie?

Na początku, zanim zaczniesz czytać

- Pozwól dziecku wybrać książkę (np. podczas wizyty w bibliotece, z twojej własnej lub dziecka kolekcji).
- Obejrzyjcie nową książkę, jej okładkę i ilustracje.
- Porozmawiajcie o książce, by zachęcić dziecko do czytania.

Można to zrobić następująco:

1. Treść książki (okładka, tytuł, ilustracja)

Poproś dziecko, by przeczytało tytuł i zachęć je do zgadywania, o czym ta książka opowiada. Pytania formułuj odpowiednio do wieku dziecka i jego możliwości intelektualnych. Oto przykłady pytań pobudzających do myślenia: Czy rozumiesz wszystkie słowa w tytule? Co oznacza ten tytuł? Jak myślisz, o czym może być ta książka? Skąd to wiesz? Na jakiej podstawie tak sądzisz? Czy podoba ci się okładka i ilustracja? Czy ilustracja jest dobrze

dopasowana do tytułu? Czy wolałbyś inną ilustrację? Jaką? Zaprojektuj inną ilustrację. Narysuj wymyśloną przez siebie okładkę.

2. Typ książki (gatunek literacki)

Jaki jest to rodzaj książki? Czy to jest komiks? Opowiadanie? Wiersze? Powieść?

3. Struktura książki

Przeczytaj spis treści, obejrzyj obrazki. Jak myślisz, o czym jest mowa w kolejnych rozdziałach? Jak myślisz, co się będzie działo w tej opowieści?

4. Poziom trudności

Jak myślisz, czy jest to książka trudna do czytania? Czy podoba ci się czcionka? Czy jest odpowiedniej wielkości? Czy ta książka ma grubość taką, jak lubisz? Czy nie jest za gruba?

5. Cel czytania

Dlaczego chcesz przeczytać tę książkę? Czy dlatego, że chcesz się czegoś dowiedzieć o życiu? Czy ta książka cię zaintrygowała? Co takiego wydaje ci się ciekawe? Czy chcesz się uśmieć, dobrze bawić, słuchając książki/czytając ją?

Przed rozpoczęciem i w trakcie czytania

1. Sposób czytania – wskazówki techniczne

Zapytaj dziecko, jak chciałoby czytać tę książkę. Czy chciałoby:

- głównie słuchać czytania – to też jest bardzo wartościowe;
- czytać na głos;
- czytać po cichu i opowiadać, co przeczytało;
- czytać na zmianę z tobą;
- czytać chórem.

Zaproponuj dziecku, że będziecie czytać na zmianę: raz dziecko, raz dorosły. Proporcje ilości tekstu dopasuj do możliwości dziecka. W niektórych przypadkach dziecko może czytać tylko jedno zdanie, a dorosły pół strony. Stopniowo należy wydłużać czas czytania dziecka, ale nie należy się z tym spieszyć.

Zanim dziecko zacznie czytać określony fragment tekstu, dorosły powinien wskazać mu do odczytania **trudne wyrazy** i sprawdzić, czy dziecko radzi sobie z ich przeczytaniem i je rozumie. Dopiero **potem prosi dziecko o odczytanie tekstu**.

2. Cele autora

Jak myślisz, po co autor napisał tę książkę? W jakim celu?

3. Prawda

Czy to, o czym czytamy, jest prawdą czy fikcją literacką?

4. Znaczenie

Co oznacza ten wyraz, to określenie, to sformułowanie, to powiedzenie, ta przenośnia?

5. Przewidywanie

Jak myślisz, co mogłoby się wydarzyć?

6. Związki logiczne

Co ci to przypomina? Czy podobnie zdarzyło ci się, że...?

7. Skojarzenia emocjonalne

Jakie są twoje odczucia? Czy współczujesz tej osobie? Czy żałujesz, że...? Czy smutno ci, że...? Czy ucieszyło cię, że...? Czy jesteś zadowolony, że...? Czy podoba ci się, że...?

Podczas czytania

1. Rozumienie wypowiedzi

Pytaj, czy dziecko rozumie trudne słowa i zwroty (Jak to rozumiesz? Co to znaczy?). Jeżeli dziecko ma z tym trudności lub podaje niepoprawną odpowiedź, wyjaśnij mu trudne wyrazy przez objaśnienie lub podanie definicji. Najlepiej razem z dzieckiem stwórzcie to wyjaśnienie i zilustrujcie je przykładami.

2. Zapamiętywanie i odtwarzanie

Opowiedz mi treść fragmentu. Opowiedz mi o... Jak nazywał się wujek Basi? Przypomnij mi, kto...

3. Przewidywanie

Jak myślisz, co teraz się stanie...? Co mogłoby się jeszcze wydarzyć? Odgadnij dalszy przebieg akcji (Jak myślisz, co dalej się zdarzyło? Co na to odpowie mama? Jak się zachowa chłopiec? Co robi kolega? Co teraz będzie się działo? Jak myślisz, jak to się skończy?) Opowiedz, jak chciałbyś, aby się zakończyło. Zaproponuj własną wersję zakończenia.

4. Wyobraźnia

Opowiedz, jak wyglądała Pipi. Opisz Anię i jej macochę. Wyobraź sobie, jak wyglądał dom Ani i jego otoczenie. Na co czekali dorośli? Czy książka

zakończyła się tak, jak przewidywałeś, czy też nie? Wyobraź sobie inny przebieg akcji i inne zakończenie.

5. Przyczyny

Jak myślisz, dlaczego tak się stało? Co do takiego stanu doprowadziło? Jaka była przyczyna? Czy można było temu zapobiec?

6. Ocena

Co myślisz o tym, co się wydarzyło? Jak oceniasz zachowanie dzieci? Czy tata dobrze postąpił? Czy podoba ci się to, co zrobiła dziewczynka? Jak ty byś postąpił w tej sytuacji? Jak należałoby się zachować? Co należy w takich wypadkach powiedzieć? Czy chłopiec słusznie zrobił, zachował się?

7. Poczucie humoru

Dlaczego to jest śmieszne? Wymyśl śmieszne zakończenie.

8. Poczucie estetyki

Czy podobają ci się obrazki w książce? Który najbardziej? Dlaczego? Narysuj własne ilustracje do książki. Narysuj okładkę.

9. Myślenie

Dlaczego tak się stało? Czy jest to możliwe? Czy jest to prawdopodobne? Czy jest to normalne? Od czego zależało to, że...? Czy to stało się zgodnie z planem bohatera? Co było najpierw, a co potem? Przypomnij, jak się to po kolei działo? Co było przyczyną, a co skutkiem? Czy była jedna przyczyna, czy więcej? Wymień te przyczyny. Które przyczyny były bardzo ważne, a które nie? Gdyby tak się nie stało, to co by się zdarzyło? Jak inaczej mogłaby się zakończyć ta przygoda?

Po zakończeniu czytania

1. Rozumienie tekstu

O czym była ta książka? Czy była taka, jak przewidywałeś? Jakie są główne idee książki? Jakie są twoje odczucia wobec książki?

2. Ocena

Czy podobała ci się książka? Co najbardziej? Czy polecilibyś książkę kolegom? Dlaczego?

3. Pamięć

Co zapamiętałeś z książki? Co zapamiętałeś najlepiej?

Jaki sposób pracy z dzieckiem wybrać?

„Czytanie na raty” M. Bogdanowicz (1997, 2002):

„Czytanie na raty” to sposób czytania intuicyjnie stosowany przez rodziców, który Autorka ujęła w określonej formie postępowania. Struktura, przejrzystość i niezmienność postępowania to walory zapewniające skuteczność doskonalenia umiejętności czytania i wytworzenia motywacji do samodzielnego sięgania po książkę. Sposób ten został zaproponowany w latach 70., sprawdzony w doświadczeniach Autorki z własnymi dziećmi oraz pacjentami poradni psychologicznej. Jest bliski naturalnym, intuicyjnym i skutecznym zachowaniom rodziców. Jeden z jego pierwszych opisów został zamieszczony w „Receptach na dobre czytanie i pisanie”, ponieważ ten sposób czytania z dzieckiem okazał się pożyteczną i skuteczną techniką (Bogdanowicz 2002).

I. Dla młodszego ucznia

Przygotowanie do rozpoczęcia czytania

Wybranie i wskazanie do przeczytania przez dziecko kilku najtrudniejszych wyrazów we fragmencie tekstu, który będzie czytany. Wskazana jest pomoc w przeczytaniu tych wyrazów (jeśli to konieczne) oraz stwierdzenie, czy dziecko rozumie ich znaczenie (wyjaśnienie wyrazów, jeśli są dla dziecka niezrozumiałe).

1. DZIECKO czyta na głos (zależnie od możliwości: od jednej linijki tekstu do ½ strony).
2. DZIECKO czyta razem z DOROSŁYM na głos chórem (dorosły nieco ciszzej).
3. DOROSŁY czyta dziecku na głos (dwa – trzy razy więcej).
4. DZIECKO czyta samo po cichu (cztery razy więcej).
Powtórzenie całego cyklu (punkty 1–4).
5. Streszczenie przeczytanego tekstu: „A teraz opowiedz mi, co przeczytałeś”, oraz rozmowa na jego temat.

II. Dla starszego ucznia:

1. DZIECKO czyta na głos (zależnie od możliwości: od 1/3 do 1 strony).
2. DOROSŁY czyta dziecku na głos (dwa – trzy razy więcej).
3. DZIECKO czyta samo po cichu (cztery razy więcej).
Powtórzenie całego cyklu (punkty 1–3).
4. Streszczenie przeczytanego tekstu (ustne).
5. Podsumowanie przeczytanego rozdziału (ustne lub pisemne w formie planu czy wypracowania) oraz dyskusja nad wybranymi problemami.

Uwagi do pracy

Dobrze, aby dziecko słuchając tekstu czytanego przez dorosłego, jednocześnie śledziło ten tekst wzrokiem w książce. Najlepiej mieć dwa egzemplarze lektury. W takiej sytuacji dziecko jest aktywne – czyta tekst po cichu z większą łatwością.

Dla urozmaicenia można też uprzednio nagrać i odtwarzać odpowiednie fragmenty tekstu z kasy, dyktafonu, płyty CD lub DVD zamiast je czytać na żywo. Ma to tę zaletę, iż daje okazję do samodzielnej pracy ucznia.

Dorosły powinien czytać w nieco zwolnionym tempie, tak aby dziecko podczas słuchania nadążało ze śledzeniem tekstu w książce.

„Książka mówiona” (Bogdanowicz, 1997, 2002)

„Książki mówione” (audiobooks) to w przeszłości kasy magnetofonowe, a obecnie płyty DVD lub CD i inne nośniki multimedialne (MP3, MP4) z nagraniami tekstu książek. Książki mówione zostały przygotowane z myślą o osobach niedowidzących i niewidomych, lecz obecnie mają znacznie szersze zastosowanie. Chętnie słucha się ich podczas różnego rodzaju codziennych zajęć czy jazdy samochodem. Stanowią nieocenioną pomoc dla młodzieży i osób dorosłych, które mają trudności w czytaniu i wejściu w świat literatury.

Wśród książek mówionych są lektury szkolne, które mogą służyć **starszym uczniom** z trudnościami w czytaniu (np. z dysleksją rozwojową) w przyspieszeniu procesu ich czytania. Można je wypożyczyć w bibliotekach dla osób niepełnosprawnych (niewidomych), bibliotekach pedagogicznych i dużych bibliotekach publicznych lub kupić w wielu księgarniach, a nawet kioskach.

Jeżeli rodzice dysponują książką mówioną, wówczas można rozpocząć czytanie według modelu „Czytanie na raty” (punkty 1–5), a następnie kontynuować czytanie reszty rozdziału z użyciem książki mówionej.

Inna możliwość to, na zmianę, czytanie i odsłuchiwanie książki (punkty 6–8).

1. DZIECKO wybiera tekst do czytania.

2. DZIECKO czyta na głos (zależnie od możliwości: od ½ do 1 strony).

3. DOROSŁY czyta dziecku na głos (dwa – trzy razy więcej).

4. DZIECKO czyta samo po cichu (cztery razy więcej).

Powtórzenie całego cyklu (punkty 2–4).

5. Streszczenie przeczytanego tekstu ustne oraz dyskusja nad wybranymi problemami.

Pozostała część rozdziału jest **przesłuchiwana z nagrania**.

6. SŁUCHANIE NAGRANIA TEKSTU książki mówionej z jednoczesnym śledzeniem go w książce, czytaniem po cichu (2 strony).

7. Słuchanie tekstu bez czytania (kilka stron).

Powtórzenie punktów 6–7 (kilkakrotnie).

8. Streszczenie przeczytanego tekstu ustne lub pisemne (w formie planu lub wypracowania) i dyskusja nad wybranymi problemami.

„Czytanie chórem w parach”

◦ Wybierz krótki tekst do czytania z książki, którą dziecko wcześniej chciało czytać.

◦ Podczas czytania patrzcie razem na tekst książki.

◦ Wybierz jeden z dwóch sposobów czytania w parach.

Pierwszy:

◦ Zaczynij czytać razem z dzieckiem na głos, chórem.

◦ Gdy sądzisz, że dziecko poradzi sobie z czytaniem, staraj się w tych miejscach zniżyć głos, czytać ciszej.

◦ Gdy widzisz, że dziecko jest niepewne, zaczyna mieć trudności z odczytywaniem wyrazów, aktywniej włącz się, głośno czytając.

Drugi:

- Zaczynij czytać razem z dzieckiem na głos, chórem.
- Gdy dziecko wie, że poradzi sobie z przeczytaniem danej części tekstu, daje umówiony znak (np. stuka palcem), na który przerywasz czytanie (dziecko czyta samo).
- Gdy dziecko popełni błąd, nie może przeczytać słowa lub gubi się w tekście, odczekaj kilka sekund, podpowiedz mu słowo i dalej czytajcie chórem aż do następnego momentu, gdy dziecko da sygnał, że chce czytać samo.
- Często chwal dziecko, wspieraj zachętą, dodawaj odwagi.

Obydwa sposoby czytania pomagają dziecku w czytaniu tekstu, pozwalają mu przeżyć sukces na każdym poziomie posiadanej umiejętności czytania. Stopniowo, gdy nabierze więcej zaufania do swoich możliwości, będzie zdolne do czytania coraz więcej, dłuższych tekstów, aż do samodzielnego czytania książek.

DEKALOG dla wolontariuszy pracujących z uczniami mającymi trudności w czytaniu (Bogdanowicz, 1994):

NIE

- I. Nie traktuj dziecka jak chorego, kalekiego, niezdolnego, złego lub leniwego.
- II. Nie wyśmiewaj dziecka w nadziei, że to zmobilizuje je do pracy.
- III. Nie ludź się, że dziecko samo z tego wyrośnie, weźmie się w garść, przysiądzie fałdów lub ktoś je z tego wyleczy.
- IV. Nie spodziewaj się, że kłopoty dziecka pozbawionego specjalistycznej pomocy ograniczą się do czytania i pisania i że skończą się w młodszych klasach szkoły podstawowej.
- V. Nie zniechęcaj się i nie rezygnuj ze spotkań, aby dziecko miało więcej czasu na naukę.

Tak

- VI. Staraj się zrozumieć dziecko: jego potrzeby, możliwości ograniczenia.
- VII. Spróbuj dostrzec, na czym polegają trudności dziecka i co jest ich

przyczyną. Zapoznaj się z opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej o dziecku.

VIII. Aby jak najlepiej pomóc dziecku:

- bądź w stałym kontakcie z nauczycielem i pedagogiem szkolnym,
- skonsultuj się ze specjalistą w szkole (psychologiem, logopedą),
- zaobserwuj podczas spotkań z dzieckiem, co je interesuje i co najskuteczniej mu pomaga.

IX. Bądź życzliwym, pogodnym, cierpliwym przewodnikiem i towarzyszem dziecka w czasie waszych spotkań. Chwal, nagradzaj je nie tyle za efekty jego pracy, ile za włożony w nią wysiłek.

X. Spraw, aby praca z dzieckiem stała się przyjemna dla was obojga.



Program „Czytamy razem” – korzyści dla dziecka

Czy wolontariusze mogą udzielać skutecznej pomocy w przypadkach dysleksji?

W zasadzie ich rola to towarzyszenie dziecku w czytaniu; jeżeli mają ochotę na współdziałanie w pracy terapeutycznej, to jej powodzenie zależy od nasilenia trudności dziecka, jego wieku i dotychczasowej kariery szkolnej, a także wykształcenia wolontariuszy. Zazwyczaj konieczne jest ukierunkowanie pracy przez nauczyciela-terapeutę.

Co daje czytanie interaktywne?

- Kształcą zdolność koncentracji uwagi słuchowej na słuchanym tekście.
- Uczy rozumienia mowy – bardziej skomplikowanych sformułowań, wyrażeń, budowania wypowiedzi; rozwija funkcje językowe i czynną mowę dziecka, wzbogaca słownik.
- Rozwijają myślenie – wspomaga umiejętność analizy treści, rozumienie większych tekstów, percepcję sensu książki.
- Kształcą wyobraźnię i aktywność twórczą.
- Rozwijają sferę emocjonalną: zdolność przeżywania różnorodnych emocji o różnym natężeniu, umiejętność odczytywania uczuć, współprzeżywania – empatii, uczuć społecznych, tj. współczucia, litości.
- Kształtują system wartości, świadomą motywację.

- Sprzyja nawiązaniu przyjacielskiego kontaktu z dorosłym.
- Uspołecznia.

Jakie zalety ma program „Czytamy razem”?

- Aktywizuje uczestników.
- Elastyczny w doborze sposobu pracy, uczestników.
- Wyrównuje zaniedbania środowiskowe.
- Uspołecznia.
- Daje dużo satysfakcji obydwu partnerom.
- Jest tani, nie wymaga oprzyrządowania, pomocy.

PAMIĘTAJ!

- Zawsze nagradzaj dziecko pochwałą, gdy samo poprawi swój błąd.
- Zmień książkę do czytania, jeśli obecna sprawia zbyt dużą trudność dziecku (gdy jedno słowo na dziesięć odczytuje błędnie lub z trudem).
- Nie przerywaj dziecku w celu poprawienia błędu, jaki popełniło w czytaniu, o ile nie zmienia to sensu tekstu.
- Nie przerywaj, żeby sprawdzić, czy dziecko rozumie czytane słowo. Wróć do tego wyrazu po skończeniu czytania całości, jeśli jest ono ważne dla zrozumienia całości.
- Po zakończeniu czytania porozmawiaj o treści tekstu.
- Nie stawiaj sobie zbyt ambitnych celów, nie oczekuj cudu.
- Nie zmuszaj dziecka do „jedynej słusznej odpowiedzi”.
- Ciesz się ze spotkań z dzieckiem i jego radości ze spotkań z tobą.
- Nie bierz nadmiernej odpowiedzialności za swoją działalność.

Nie jesteś nauczycielem-terapeutą, lecz towarzyszem dziecka w czytaniu.

Wolontariat w programie „Czytamy razem” Jak pozyskać i utrzymać Wolontariusza?

Czym jest wolontariat?

Wolontariat na dobre zagościł w Polsce. Wolontariusz to osoba, która świadczy pracę na rzecz innej osoby, instytucji, organizacji, nie pobierając za to wynagrodzenia. To najprostsza definicja wolontariatu. Ustawa o wolontariacie⁷ definiuje wolontariusza jako osobę, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie. Motywacje do świadczenia nieodpłatnej pracy są różne. Dla jednych będzie to potrzeba bycia pożytecznym, zdobycia doświadczenia w pracy, doskonalenia swoich umiejętności, sprawdzenia swojej wiedzy, spełnienie potrzeby służenia innym, dla drugich zdobycie referencji czy zaliczenie wymaganego w szkole lub pracy wolontariatu. Oznacza to, że wolontariat nie jest bezinteresowny. Wolontariusz otrzymuje coś, co go satysfakcjonuje.

Wolontariat w programie „Czytamy razem”

Formalnie organizację wolontariatu w Polsce regulują zapisy ustawy z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2003 r. nr 96, poz. 874). Prawo to nie tylko wymienia podmioty, które mogą korzystać z wolontariatu, ale także ustala relacje między korzystającym a wolontariuszem oraz ich prawa i obowiązki.

◦ Z wolontariatu mogą korzystać organizacje pozarządowe w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, a także organy administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Korzystającym w programie „Czytamy razem” jest stowarzyszenie (organizacja pozarządowa) Związek Młodzieży Chrześcijańskiej „Polska YMCA” zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Stowarzyszeń.

⁷ Art. 2 ust. 3 ustawy z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2003 r. nr 96, poz. 874).

◦ Działalność pożytku publicznego obejmuje między innymi działania w zakresie nauki, edukacji, oświaty i wychowania, promocji i organizacji wolontariatu.

Działania w programie należą do zakresu działalności pożytku publicznego.

◦ Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów.

W programie „Czytamy razem”, który nie jest terapią, a pomocą w czytaniu, nie ma szczególnych wymagań co do kwalifikacji wolontariusza; niezbędne są jego odpowiednie predyspozycje.

◦ Świadczenia wolontariuszy są wykonywane w zakresie, w sposób i w czasie określonym w porozumieniu z korzystającym; jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie.

Wolontariusze pracują w programie „Czytamy razem” na podstawie pisemnych umów-porozumień.

◦ Na wniosek wolontariusza korzystający jest obowiązany wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń, może także przedłożyć pisemną opinię o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza.

Zaświadczenia takie są wystawiane wolontariuszom po zakończeniu trwania porozumienia.

◦ Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków.

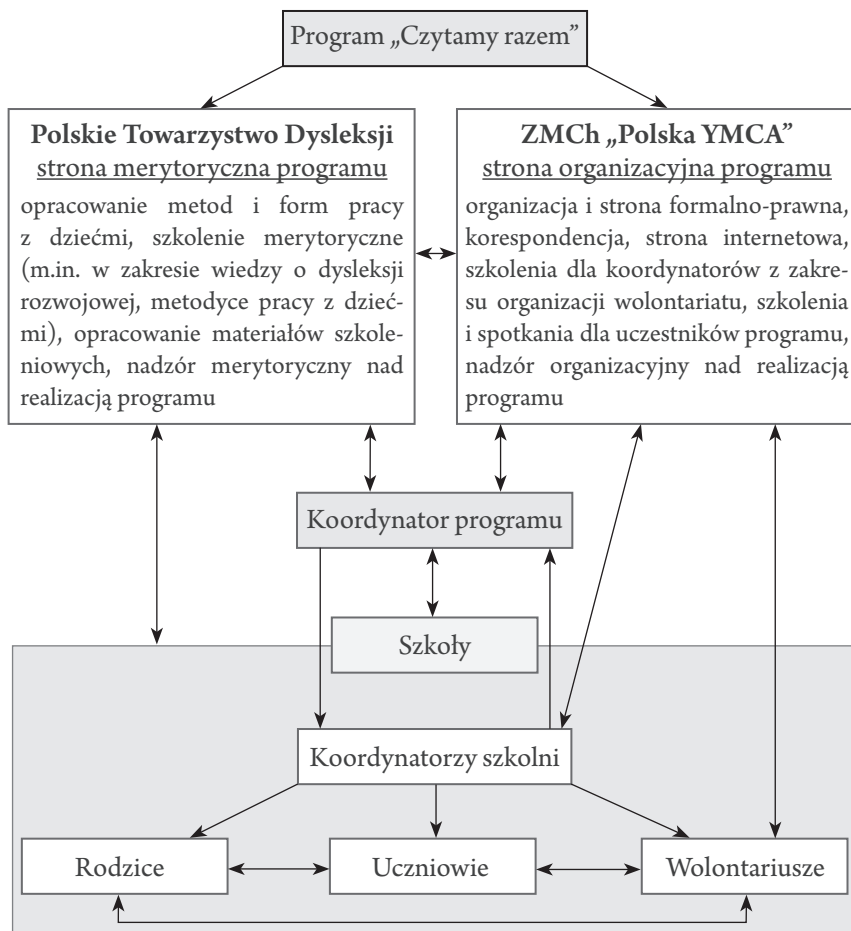
Świadczenie w programie „Czytamy razem” na mocy umowy-porozumienia trwa powyżej 30 dni; koszty następstw nieszczęśliwych wypadków, które wydarzą się w związku ze świadczeniami wolontariusza, ponosi państwo.

◦ Korzystający ma obowiązek poinformować wolontariusza o przysługujących mu prawach i ciężących obowiązkach oraz zapewnić dostępność tych informacji.

Wymóg ten realizowany jest przez szkolenia wstępne, jakie organizowane są dla wolontariuszy przez koordynatorów.

Organizacja programu „Czytamy razem”

Działanie programu opiera się na wolontariuszach, którzy bezpośrednio podlegają koordynatorom szkolnym. Ci z kolei znajdują się pod opieką koordynatora programu.



Schemat organizacji programu

Zadania Polskiej YMCA

- Zgodnie z zapisami ustawy z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2003 r. nr 96, poz. 874) zatrudnienie wolontariuszy do realizacji programu, w tym szkolnych koordynatorów programu i wzięcie na siebie obowiązków korzystającego.
- Udostępnienie materiałów szkoleniowych dla koordynatorów w zakresie organizacji wolontariatu.
- Udostępnienie materiałów merytorycznych dla wolontariuszy w zakresie metod aktywnego czytania, podstawowej wiedzy o dysleksji rozwojowej oraz pracy z dziećmi.
- Prowadzenie dokumentacji dotyczącej programu oraz zatrudnienia wolontariuszy.

Zadania spoczywające na szkole

- Znalezienie kandydata na szkolnego koordynatora projektu (wolontariusz).
- Przygotowanie wspólnie ze szkolnym koordynatorem listy dzieci zagrożonych lub dotkniętych dysleksją, które mogą być objęte programem.
- Pomoc organizacyjna w pracy szkolnego koordynatora programu.
- Uwzględnienie w planach organizacji zajęć szkoły miejsca na zajęcia z dziećmi w ramach programu (biblioteka szkolna, czytelnia, inne pomieszczenie).

Zadania koordynatora projektu

- Koordynacja pracy koordynatorów szkolnych.
- Bieżąca analiza przebiegu projektu.
- Organizacja spotkań szkoleniowych dla wolontariuszy oraz koordynatorów.
- Prowadzenie dokumentacji z przebiegu realizacji projektu.
- Prowadzenie analiz dotyczących projektu (monitoring realizacji celów oraz potrzeb uczestników i wolontariuszy, wynikających z realizacji projektu).
- Bieżąca współpraca merytoryczna z Autorką programu prof. dr hab. Martą Bogdanowicz.

Zadania szkolnych koordynatorów programu

- Przygotowanie listy dzieci do programu.
- Przeprowadzenie rozmów z rodzicami dzieci w celu uzyskania zgody na udział dziecka w programie (UWAGA! Pisemna zgoda rodziców/opiekunów na udział dziecka w programie jest bezwzględny warunkiem prowadzenia zajęć!).
- Zorganizowanie w szkole spotkania informacyjnego dla rodziców dzieci zakwalifikowanych do programu.
- Dobór par dziecko – wolontariusz wspólnie z wychowawcą i pedagogiem szkolnym – organizacja i koordynacja pracy wolontariuszy na terenie szkoły (organizacja zajęć).
- Utrzymywanie kontaktu z koordynatorem programu w celu bieżącego nadzoru nad przebiegiem programu.
- Udział w spotkaniach szkoleniowych.

Zadania wolontariusza

- Prowadzenie regularnych zajęć czytania z dziećmi w określonym miejscu i czasie.
- Współpraca z koordynatorem szkolnym w zakresie organizacji zajęć, kontaktu z rodzicami/opiekunami.
- Udział w szkoleniach merytorycznych.
- Prowadzenie dokumentacji w postaci kart pracy przygotowanych przez korzystającego.

Jak pozyskać wolontariuszy i jak z nimi pracować?⁸

Zanim podpowiemy, gdzie najlepiej szukać chętnych do nieodpłatnego działania na rzecz dzieci, spróbujmy nakreślić najważniejsze etapy pracy z wolontariuszami.

⁸ Opracowano na podstawie D. Pietrowski (2002). *Organizacja przyjazna wolontariuszom*. W: Maciula M. (red.). *Rocznik Barwy wolontariatu*. Warszawa: BORIS, s. 72–80.

Określenie potrzeb organizacji

Analiza celów działania organizacji (PTD i YMCA) pozwala zauważyć, że na przecięciu zainteresowań obu podmiotów znajduje się edukacja dzieci i młodzieży. Potrzeba pomocy dzieciom z problemem dysleksji rozwojowej na bazie merytorycznej wiedzy i doświadczenia członków PTD oraz wiedzy i doświadczenia w pracy z wolontariuszami, jakie posiadają członkowie YMCA, doprowadziła do opracowania programu „Czytamy razem”. Zrodziła się potrzeba zatrudnienia wolontariuszy do prowadzenia zajęć wspólnego czytania z dziećmi, najlepiej w miejscu ich nauki, czyli w szkole. Określenie potrzeb jest równoznaczne z odpowiedzią na pytania: Co wolontariusz ma robić? Na czym polegać ma jego praca? Zadania wolontariusza zostały określone wyżej.

Koordinacja programu wolontarystycznego

Ważna i często niedoceniana jest rola koordynatora pracy wolontariuszy. Koordynator jest ich opiekunem. Osoba ta odpowiedzialna jest za dobór wolontariuszy do poszczególnych zadań, organizację pracy, dbanie o ich rozwój. Rolą koordynatora jest również nagradzanie wolontariuszy i rozwiązywanie konfliktów, w których są stroną. Niezbędne jest, aby osoba ta chciała pełnić taką funkcję. Pożądane predyspozycje koordynatora to umiejętność pracy z ludźmi, kierowania zespołem oraz dyspozycyjność czasowa.

Rekrutacja Wolontariuszy

Gdzie i jak pozyskać wolontariuszy? Najpierw trzeba zastanowić się, co możemy im zaoferować. Wolontariuszom programu „Czytamy razem” możemy zaproponować nie tylko miłą atmosferę, ale przede wszystkim spokojną pracę w kameralnych warunkach, zdobycie doświadczenia zawodowego, uzyskanie wiedzy i umiejętności z zakresu dysleksji oraz metodyki pracy z dziećmi, udział w szkoleniach. Osoby zawodowo związane z edukacją mogą być zainteresowane kontaktem z największymi autorytetami w dziedzinie psychologii i dysleksji rozwojowej. To, co możemy zaoferować, ma ścisły związek z motywacjami, dla których potencjalni kandydaci będą chcieli podejmować współpracę w ramach wolontariatu. Znalezienie wspólnych elementów między naszą propozycją a oczekiwaniami to połowa sukcesu w pozyskaniu wolontariuszy. Kiedy mamy pełne rozumienie potrzeb, cech osoby, której szukamy,

wiemy, jakie szkolenia przewidujemy, jak wolontariusza przygotujemy, w jaki sposób będziemy go motywować i nagradzać, możemy zacząć myśleć o tym, jak zacząć szukać odpowiednich kandydatów. Do poszukiwania wolontariuszy możemy użyć różnych metod:

- rozmów z przyjaciółmi, znajomymi oraz przyjaciółmi przyjaciół;
- wywieszania plakatów, rozkładania w różnych miejscach ulotkek;
- udziału w spotkaniach wyselekcjonowanych grup.

Istotnym elementem rekrutacji jest rozmowa kwalifikacyjna. W jej czasie powinny zostać przedyskutowane wzajemne oczekiwania i zadania do wykonania.

Oprócz omówienia charakteru pracy oraz czasu, który trzeba poświęcić na jej wykonanie, niezwykle istotną kwestią jest wprowadzenie wolontariusza w świat obowiązujących norm oraz wysłuchanie oczekiwań, jakie taka osoba ma. W relacji organizacja – wolontariusz najważniejszym elementem w czasie rozmowy kwalifikacyjnej jest element wzajemnych zobowiązań, na jakie obie strony się decydują. Ze strony organizacji jest to ważne, gdyż przyjmuje nowego, pełnoprawnego członka do swojego zespołu ze wszelkimi obowiązkami i uprawnieniami. Ze strony kandydata, bo będzie przestrzegał norm i zasad obowiązujących w danej organizacji.

Zakres obowiązków wolontariusza

Wolontariusz musi być dokładnie zapoznany nie tylko ze swoimi obowiązkami, ale także z zakresem kompetencji swoich oraz innych (koordynatora szkolnego, koordynatora programu). Brak jasności, kto za co odpowiada, wprowadza chaos i często prowadzi do konfliktów i nieporozumień.

Przygotowanie wolontariusza do pracy

Jeżeli zależy nam na dłuższej współpracy z wolontariuszem musimy postarać się związać go z misją i celami organizacji. Waga problemów, które próbujemy rozwiązać, uznawane wartości i wyznaczone cele mobilizować będą do pracy.

Głównym celem Polskiego Towarzystwa Dysleksji jest wyzwalanie i wspieranie inicjatyw społecznych rodziców, nauczycieli, pedagogów, logopedów i psychologów zmierzających do wzbogacania możliwości edukacyjnych dzieci i młodzieży, do pomocy diagnostyczno-terapeutycznej w przypadkach

specyficznych trudności w uczeniu się oraz tworzenia warunków do ich pełnego rozwoju intelektualnego i emocjonalno-społecznego⁹.

Celem Związku Młodzieży Chrześcijańskiej „Polska YMCA” jest między innymi podejmowanie działań mających na celu edukację, rozwój społeczności lokalnych, rodziny, kształtowanie postaw obywatelskich, odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego oraz działań o charakterze charytatywnym i przeciwdziałającym alienacji oraz upośledzeniu w społeczeństwie, rehabilitację i rewalidację osób niepełnosprawnych, propagowanie sportu masowego, edukację ekologiczną, edukację innowacyjną i twórczą, edukację dla rynku pracy, profilaktykę uzależnień, profilaktykę społeczną¹⁰.

Działania programu „Czytamy razem” idealnie służą realizacji celów obu organizacji. Należy często przypominać wolontariuszom, w jaki sposób służą rozwiązywaniu ważkich problemów społecznych.

Wprowadzenie i przeszkolenie wolontariusza

Wprowadzenie i przeszkolenie powinno zawierać następujące zagadnienia:

- zapoznanie z Polskim Towarzystwem Dysleksji oraz Polską YMCA – celami, historią, strukturą, prowadzonymi działaniami, programami i projektami, sukcesami;
- zapoznanie z ideami, celami i metodami pracy w programie „Czytamy razem”, jego organizacją i strukturą;
- przedstawienie wolontariusza w miejscu pracy, zapoznanie z osobami, z którymi będzie współpracował;
- przedstawienie charakteru i zakresu pracy;
- dobranie par dziecko – wolontariusz, zapoznanie z podopiecznym oraz rodzicami/opiekunami;
- przygotowanie miejsca pracy i zaopatrzenie wolontariusza we wszystkie niezbędne materiały;
- zapoznanie z miejscem, w którym odbywać się będą zajęcia.

Za prawidłowe wdrożenie wolontariusza odpowiada koordynator szkolny, który musi tę wiedzę posiadać i sam być odpowiednio przygotowany, za co z kolei odpowiedzialny jest koordynator projektu. Przygotowania są bardzo

⁹ §7 Statutu Polskiego Towarzystwa Dysleksji.

¹⁰ §2 lit. d) Statutu Związku Młodzieży Chrześcijańskiej „Polska YMCA”.

ważne i powinny być tak przeprowadzone, aby wolontariusze mieli świadomość, że ich praca jest dobrze zorganizowana, a ich zaangażowanie będzie należycie wykorzystane i przyniesie określone efekty.

Okres próbny

Należy od razu ustalić czas trwania próby, po upływie którego każda ze stron bez urazy może się wycofać. Daje to szansę wzajemnego poznania się i nie wytwarza poczucia skrępowania, jeśli ktoś chce zrezygnować. Przyjmijmy, że okres próbny w naszym programie trwa do czterech tygodni.

Wspieranie i nadzorowanie pracy wolontariusza

Niezwykle istotna w pracy koordynatora jest funkcja wspierająca. Powinien on być dobrym duchem dla wolontariuszy. Każdorazowo, kiedy zajdzie taka potrzeba, powinien być dla nich oparciem – szczególnie, gdy coś im się nie uda. Dlatego tak ważny jest stały kontakt – mogą to być spotkania indywidualne, a przynajmniej raz w miesiącu powinno odbyć się spotkanie całej grupy. Starajmy się stworzyć atmosferę zaufania i otwartości, a wolontariusze będą czuli się dobrze i bezpiecznie. Stała łączność i otwarty charakter kontaktów zapobiegają sytuacji, w której nagle, z niewiadomego powodu wolontariusze od nas odchodzą.

Nagradzanie wolontariuszy

Koordynator na bieżąco powinien dbać o to, aby wolontariusze byli nagradzani. Na pewno powinno często padać słowo: dziękuję. Tworzenie miłej atmosfery wokół wolontariusza i jego działań, pamiętanie imienia, przeznaczanie własnego czasu wolnego na rozmowę z nim już będzie nagrodą. Nasz program, jak dotąd, realizowany jest bez wsparcia finansowego z zewnątrz, ale w miarę możliwości będziemy starać się o drobne nagrody rzeczowe. Istotnym elementem są doroczne spotkania podsumowujące, podczas których przypominamy cele, strukturę i metody działania oraz efekty naszej pracy. Takie spotkania powinny odbywać się także z inicjatywy koordynatorów szkolnych w każdej szkole, na przykład na początku drugiego semestru. Będzie to świetny moment na nagrodzenie wolontariuszy. Nagradzanie – oprócz zwiększania motywacji – niewątpliwie wpływa bardzo pozytywnie na atmosferę pracy i jej efekty.

Zwalnianie wolontariusza

Do niełatwych obowiązków koordynatorów należy także zwolnienie trudnego wolontariusza. Jeżeli nastąpi taka konieczność, należy zebrać argumenty w jasne stanowisko i odbyć ostateczną rozmowę. Powinno to nastąpić za wiedzą koordynatora programu. Sytuacja taka jest z reguły nieprzyjemna – chodzi przecież o wolontariusza, który bezpłatnie poświęca nam swój czas, energię i motywację. Musimy jednak uświadomić sobie, że relacja ta jest dwustronna – wolontariusze również zaspokajają swoje potrzeby. Jeśli wolontariusz ma prawo powiedzieć: „Do widzenia”, to takie samo prawo przysługuje organizacji. Pamiętajmy, że relacja wolontariusz – organizacja powinna mieć charakter partnerski bez uprzywilejowania którejś ze stron. Takie spojrzenie na konieczność równoważenia potrzeb wolontariusza i organizacji jest niezwykle istotny, kiedy musimy podziękować wolontariuszowi za współpracę. Pamiętajmy także, że koordynatorzy szkolni mogą zwrócić się do koordynatora programu o pomoc w takiej trudnej sytuacji, gdyby kiedyś miała miejsce.

Praca z wolontariuszami nie jest łatwa. Program ten, jak i wiele innych bezcennych inicjatyw społecznych, nie mógłby funkcjonować bez tych, którzy w działalności wolontarystycznej znajdują miejsce dla siebie. Motywacją dla wolontariuszy może być przypomnienie, że w ich szeregach jest także prof. Marta Bogdanowicz.

Gdzie zatem szukać wolontariuszy? Wystarczy rozejrzeć się wokół siebie. W środowisku szkolnym mamy poszukującą możliwości indywidualnego rozwoju kadrę pedagogiczną, dysponujących wolnym czasem i chęcią bycia pożytecznymi dziadków, są też studenci kierunków pedagogicznych poszukujący możliwości zdobycia doświadczenia.

Jak do nich dotrzeć? Sprawdzonym sposobem jest organizacja spotkania informacyjnego w szkole poprzedzona akcją plakatową i ulotkową. Proste plakaty informujące o poszukiwaniu wolontariuszy do czytania z dziećmi można rozwiesić nie tylko na terenie szkoły, ale także w lokalnych sklepach, aptekach, w urzędzie pocztowym (oczywiście za zgodą właścicieli!), czyli wszędzie tam, gdzie przychodzą mieszkańcy. Taka akcja nie tylko rozpropaguje nasze poszukiwania, ale pozytywnie wpłynie na wizerunek szkoły, ponieważ pokaże mieszkańcom, że szkoła podejmuje cenne inicjatywy służące ich dzieciom. Plakaty powinny się znaleźć w miejscach skupiających młodzież

akademicką, jeżeli na waszym terenie są wyższe uczelnie. Dobrze sprawdzają się też wizyty na spotkaniach klubów zrzeszających emerytowanych pedagogów oraz w innych aktywnych grupach.

Podsumowanie pięciolecia programu „Czytamy razem”

Narzędzia badawcze w ewaluacji programu

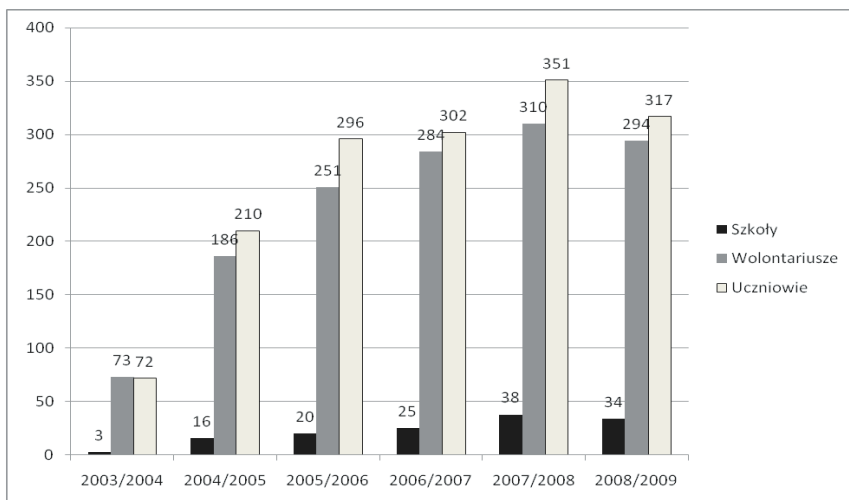
- Wywiady z rodzicami, uczniami i wolontariuszami
- Opinie w formie pisemnych wypowiedzi zainteresowanych osób
- Ankieta dla rodziców
- Ankieta dla wolontariuszy
- Karta obserwacji dziecka
- Ocena umiejętności czytania
- Raporty podsumowujące program

Spotkania edukacyjne i warsztatowe

- „Jak pozyskiwać i utrzymać wolontariusza”
- „Metody czytania w pracy z uczniem dyslektycznym”
- Cykliczne spotkania na temat „Neurologiczne podstawy specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu”
 - „Pomoc w czytaniu uczniowi z trudnościami oraz z dysleksją”
 - „Wspólnie odkrywamy świat kultury słowa”
 - „Wady wymowy – profilaktyka i ćwiczenia praktyczne”
 - „Dostosowanie wymagań do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów z dysleksją”
 - „Metody przyspieszonego uczenia się”
 - „Jak pomagać uczniowi ryzyka dysleksji i z dysleksją przezwyciężać trudności w czytaniu”

Wnioski z oceny umiejętności czytania

- U każdego ucznia widoczna jest poprawa umiejętności związanych z czytaniem.
- Zauważalny jest wzrost zainteresowania słowem drukowanym.



Wykres przedstawiający rozwój projektu od początku jego istnienia

- Uczniowie osiągają coraz lepsze efekty w czytaniu ze zrozumieniem.
- Dzieci chętniej wypowiadają się indywidualnie na temat przeczytanych utworów.
- Lepiej zapamiętują treść przeczytanych tekstów.
- Same proponują tematykę książek do czytania.
- Poprawiła się technika i tempo czytania.
- Zmniejsza się częstotliwość występowania różnego rodzaju napięć emocjonalnych towarzyszących procesowi czytania.
- Uczniowie nabierają pewności siebie, nie wstydzą się głośnego czytania.
- Chętnie słuchają czytanych tekstów.
- Potrafią na dłużej skoncentrować uwagę.
- W domu podejmują próby samodzielnego czytania.

Zalety programu

- Pokonywanie trudności w czytaniu.
- Bogacenie słownictwa i podwyższenie jakości wypowiedzi ustnych.
- Doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstów i poleceń.
- Zainteresowanie książką, jako jedną z możliwości zagospodarowania wolnego czasu.

- Lepsza koncentracja uwagi.
- Powstawanie więzi pomiędzy wolontariuszami a uczniami – empatia.

Ogólne wnioski

- Dzieci preferują książki bogato ilustrowane, a niechętnie czytają lektury.
- Rodzice są bardzo zainteresowani programem, ale rzadko lub wcale nie kontynuują czytania z dzieckiem w domu.
- Większość uczniów chętnie uczestniczy w spotkaniach z wolontariuszami.
- Dzieci samodzielnie sięgają po książki i częściej wypożyczają je z biblioteki.
- Im młodsze dzieci, tym większa chęć udziału i zaangażowanie w proponowanych zajęciach w ramach programu.
- Rodzice z wykształceniem co najmniej średnim bardziej angażują się w pracę z dziećmi.
- W bieżącym roku szkolnym nastąpił znaczny wzrost zainteresowania programem.
- Chęć udziału w kolejnej edycji programu wyraża 90% wolontariuszy.

Wnioski na przyszłość

- Przekonanie rodziców do ściślejszej współpracy i konieczności kontynuowania czytania z dzieckiem w domu.
- Zwiększenie liczby szkoleń dla wolontariuszy.
- Włączenie nowych szkół do realizacji programu „Czytamy razem”.

Powiedzieli o programie...

Wypowiedzi wolontariuszy na temat programu „Czytamy razem”

„Helenka jest bardzo miłą i otwartą dziewczynką. Początkowo była dosyć nieśmiała, szybko jednak zaprzyjaźniłyśmy się i zajęcia przebiegają w miłej atmosferze. W miarę wpływu zajęć zauważyłam zdecydowaną poprawę w czytaniu. Dziewczynka czyta samodzielnie coraz dłuższe partie tekstu, znacznie płynniej i szybciej niż w czasie początkowych zajęć. Rozumie czytany tekst, chętnie o nim opowiada, podając szczegóły. Chętnie czyta w domu – widać ogromne zaangażowanie rodziców, którzy są wsparciem dla Helenki, dzięki

ich współpracy efekty pracy w programie są bardziej widoczne. Uczestnicząc w programie od pięciu lat i muszę przyznać, że rezultaty pracy są dostrzegalne. Uczniowie są bardziej pewni siebie, nie postrzegają czytania jako bariery nie do przezwyciężenia, zaczynają wierzyć we własne siły, chcą czytać nie tylko lektury szkolne. Wiele zależy od współpracy z rodzicami, ich pomoc i wsparcie są bardzo ważne.”

„Sandra na początku roku literowała, obecnie wyrazy jedno- i dwusylabowe czyta bez problemu, wyrazy dłuższe czyta slabami. Znacznie zwiększyło się jej tempo czytania, śmielej podejmuje się głośnego czytania na forum klasy. Dostrzegam widoczne efekty całorocznej pracy. Mama Sandry również podziela moje zdanie. Jest bardzo zadowolona, że Sandra mogła uczestniczyć w takich zajęciach. Wyraża ogromną chęć, aby jej córka mogła kontynuować ćwiczenia w czytaniu w przyszłym roku. Sandra na początku spotkań nie była zachwycona dodatkowymi zajęciami, ale szybko przekonała się, że sprawiają jej przyjemność i radość z sukcesów. Sama dostrzega różnicę w czytaniu, kiedy nie ćwiczy i kiedy systematycznie pracuje.”

„Dziecko preferowało technikę naprzemiennego czytania tekstu, a następnie konstruowania krótkich opowiadań i ilustracji. Dzięki indywidualnym spotkaniom udało mi się pogłębić więzi z podopiecznymi, nawiązać bliższy kontakt, poznać jego zainteresowania.”

„Uczniom zajęcia bardzo się podobały, ale woleliby samodzielnie wybierać książki, niezbyt odpowiada im czytanie lektur szkolnych, wolą wiersze i opowiadania spoza kanonu lektur. Nie czytają w domu, bo rodzice ich do tego nie nakłaniają. Większość dzieci chciałaby uczestniczyć w zajęciach w przyszłym roku szkolnym.”

„Znaczna większość dzieci często sama zauważa poprawę własnych umiejętności czytania, cieszy się również z pozytywnych opinii innych ważnych osób (nauczyciele, koledzy). Poza tym niektórzy z nich do wspólnego czytania książek namówili swoich rodziców.”

„Zaletą programu jest indywidualna praca z uczniem, co daje możliwość dostosowania tempa pracy i formy do predyspozycji ucznia. Wadą programu jest brak jego kontynuacji w domu – to rodzice powinni być wolontariuszami czytającymi ze swym dzieckiem każdego dnia przez co najmniej 20 minut. Wówczas efekty pracy byłyby szybsze i pełniejsze.”

„Wolontariusze-nauczyciele mówią głównie o pewnej weryfikacji stereotypowego spojrzenia na ucznia z trudnościami czytania, głębszym zrozumieniu jego problemów oraz nawiązywaniu pozytywnych kontaktów z podopiecznym uczniem. Wolontariusze studenci szczególnie cenią sobie możliwość zdobywania praktyki w nawiązywaniu kontaktów z dziećmi, nowych umiejętności, weryfikowania nabywanej teorii w praktyce.”

Wypowiedzi uczniów na temat programu „Czytamy razem”

„Bardzo lubiłem spotkania »Czytamy razem«. Byłem na zajęciach aktywny. Najbardziej lubię czytać baśnie, książki o samolotach, statkach, pociągach, a także lektury. Poprzez spotkania »Czytamy razem« polubiłem chodzenie do biblioteki i wypożyczanie książek. W domu najbardziej lubię czytać komiksy »Kaczora Donald«. Czyta mi się coraz lepiej i łatwiej.”

„Nareszcie, ktoś miał czas tylko dla mnie”

„Lubiłem rozmawiać na temat czytanych lektur oraz wykonywać ćwiczenia dodatkowe, które przeprowadzał wolontariusz. Na lekcjach bałem się czytać głośno, teraz sytuacja zmieniła się.”

„Cieszyłem się ze wspólnych kontaktów z wolontariuszem, czułem się bardzo ważny. W jego obecności grube książki nie są takie straszne. Istotne jest to, że mogłem decydować, co będę czytał.”

„Lubię, gdy moja pani czyta mi bajki dwa razy w tygodniu. Można się z nich wiele nauczyć. Lubię, gdy pani podczas czytania zmienia głos, np. na głos zwierzaka.”

Wypowiedzi rodziców na temat programu „Czytamy razem”

„Córka bardzo chętnie uczestniczyła na zajęciach z wolontariuszką. Czuła się na nich bardzo dobrze, osoba prowadząca była dla niej miła, dbała o to, by córka czuła się przy niej swobodnie i nie była zestresowana. Sprawiała, że córka wierzyła, że potrafi czytać, że robi to coraz lepiej, a wręcz dobrze, za co jestem bardzo wdzięczna osobie czytającej z córką. Zaowocowało to tym, że córka zaczęła czytać bratu książki, organizuje w domu teatrzyki, do których sama wybiera książkę i na jej podstawie planuje przedstawienie. Po dwóch latach pracy wiem, że córka jest w stanie samodzielnie, z pełnym zrozumieniem czytanego tekstu, przeczytać lekturę szkolną.”

„Moje oczekiwania wobec programu »Czytamy razem« sprawdziły się; idea takiego programu była bardzo dobra, dzięki niemu dzieci mają możliwość przełamania się do czytania książek, co w późniejszym czasie przekłada się na lepsze oceny w szkole. Gratuluję i dziękuję wszystkim pracującym w programie »Czytamy razem«.”

„Rodzice stwierdzili, że ich dzieci bardzo chętnie brały udział w spotkaniach »Czytamy razem«, dostrzegają też zaangażowanie wolontariuszy. Jednakże tylko niektórzy zauważyli u dzieci samodzielne czytanie w domu, część przyznała, że nie ma czasu tego pilnować. Rodzice uważają, że program spełniał ich oczekiwania i powinien być kontynuowany. Niektórzy rodzice zauważyli, że dzieci stały się bardziej otwarte i spokojniejsze, dzięki systematycznym kontaktom z wolontariuszami, chętniej wypowiadają się i jaśniej wyrażają swoje myśli.”

„Większość rodziców udział dziecka w programie ocenia bardzo pozytywnie, bowiem zauważają oni korzystne zmiany w funkcjonowaniu swoich dzieci na terenie szkoły (widoczna poprawa umiejętności szkolnych) oraz pogłębienie więzi emocjonalnych. Często się zdarza, że dzieci zmuszają rodziców do wspólnego czytania książek w domu. Rozszerzenie zakresu słownictwa, wzrost ciekawości świata i chęci czytania, jak również rozwój wyobraźni – to najczęściej wymieniane przez rodziców korzyści płynące z udziału dziecka w programie.”



Włączenie się do programu „Czytamy razem”

1. Pisemne zgłoszenie chęci udziału szkoły w programie (proszę podać nazwę, adres szkoły, imię i nazwisko osoby kontaktowej, telefon i e-mail kontaktowy)
 - drogą mailową na adres: gdynia@ymca.pl,
 - pocztą na adres:
Koordynator Programu „Czytamy razem”
Ognisko ZMCh „Polska YMCA” w Gdyni
ul. Żeromskiego 26
81-346 Gdynia.
2. Kontakt koordynatora programu ze szkołą (ustalenie szczegółów: nazwisko kandydata na koordynatora szkolnego, liczba dzieci mogących wziąć udział w programie, harmonogram działań).
3. Przesłanie materiałów oraz dokumentów.
4. Podpisanie porozumienia ze szkołą.
5. Podpisanie umowy-porozumienia z koordynatorem szkolnym.
6. Wdrożenie działań programu.



Materiały uzupełniające

Ankieta dla rodziców dzieci objętych programem „Czytamy razem”

imię i nazwisko rodzica

imię i nazwisko, klasa dziecka

Proszę zaznaczyć jedną lub kilka odpowiedzi.

1. Czy są Państwo zadowoleni z objęcia dziecka programem „Czytamy razem”?

tak nie nie mam zdania

2. Jakie plusy programu dostrzegają Państwo u swojego dziecka?

- pożytecznie spędza nadmiar wolnego czasu
- przebywa z osobą dorosłą, która ma czas tylko dla niego i chętnie z nim rozmawia na różne tematy

- dziecko więcej czasu spędza nad książką

- zaczęło samodzielnie sięgać po książki

- w domu samodzielnie kontynuuje czytanie książek, które czyta z wolontariuszem

- poprawiło swoją technikę czytania

- poprawiło się rozumienie tekstu, który dziecko samo czyta

3. Jakie minusy widzą Państwo w programie?

- nie widzę żadnych minusów

- dziecko traci dużo czasu, który mogłoby poświęcić na naukę

- spotyka się z obcą, dorosłą osobą, bez mojej obecności

- nie widzę żadnych efektów tych spotkań

4. Jak dziecko postrzega spotkania z wolontariuszem?

- bardzo go lubi i z chęcią idzie na spotkanie

- niechętnie chodzi na spotkania

- nudzi się na spotkaniach

- boi się spotkań

5. Jak systematycznie wolontariusz przychodzi na zajęcia?

- zajęcia odbywają się bardzo systematycznie

- wolontariusz zawsze zawiadamiał o tym, że spotkanie się nie odbędzie

- spotkania odbywają się nieregularnie

- wolontariusz kilkakrotnie nie przyszedł na spotkanie i nie zawiadomił nas o tym

Ankieta dla wolontariuszy

1. Czy dzieci chętnie uczestniczą w spotkaniach „Czytamy razem”?
 - tak
 - nie
 - nie zawsze
2. Z jakich form czytania Pan/Pani korzysta?
 - „Czytanie w parach”
 - „Czytanie na raty”
 - „Książka mówiona”
 - inne
3. Jaką literaturę najchętniej czytają dzieci?
 - bogato ilustrowaną
 - lektury
 - z własnej kolekcji
 - inną
4. Czy dzieci kontynuują czytanie wybranej książki w domu?
 - tak
 - nie
 - czasami
5. Czy rodzice są zainteresowani programem „Czytamy razem”?
 - tak
 - nie
 - nie wiem
6. Jak przebiega organizacja spotkań ze strony szkoły?
 - są trudności (jakie?).....
 - bardzo dobrze
 - inne.....
7. Czy sprawdziły się oczekiwania Pana/Pani wobec programu?
 - tak, są efekty
 - nie widzę różnicy
 - nie wiem
8. Czy w przyszłości chce Pan/Pani uczestniczyć w programie „Czytamy razem”? Dlaczego?
.....
.....
.....



Karta obserwacji dziecka


Imię i nazwisko ucznia

Klasa

Imię i nazwisko wolontariusza

Data	Tytuł książki	Rozdział	Strony	Uwagi (zainteresowania dziecka, pytania, aktywny udział)

Opracowała mgr Beata Ingielewicz



Notatki do Karty obserwacji dziecka⁶

Obserwacja dziecka, które uczestniczy w programie „Czytamy razem”

Pierwsze spotkanie: dnia.....

1. Organizacja spotkania

- koordynator szkoły pozostaje w kontakcie tak nie
- miejsce spotkania dogodne tak raczej tak raczej nie nie
- rodzice wyrazili zgodę tak nie
- uczeń gotowy na spotkanie tak raczej tak raczej nie nie

2. Kontakt z uczniem

- uczeń chętnie przyszedł na spotkanie tak raczej tak raczej nie nie
- jest zainteresowany książką, czytaniem tak raczej tak raczej nie nie
- łatwo nawiązuje kontakt, rozmowę tak raczej tak raczej nie nie
- chętnie odpowiada na pytania tak raczej tak raczej nie nie
- spontanicznie wypowiada się tak nie
- sam mówi o sobie tak nie

3. Podczas spotkania, uczeń

- mocno reaguje na pochwały tak raczej tak raczej nie nie
- silnie przeżywa niepowodzenia w czytaniu tak raczej tak raczej nie nie
- wyraża chęć ponownych spotkań tak raczej tak raczej nie nie
- inne obserwacje zachowania dziecka.....

.....

4. Ostatnie spotkanie: dnia.....

Podsumowanie obserwacji z całego cyklu spotkań:.....

.....

.....

.....

⁶ Propozycja notatek prowadzonych przez wolontariusza, dotyczących dziecka, z którym pracuje, lub wybranego z grupy dziecka, które stwarza największe trudności.

Bibliografia

Belgrave S., Holmes O., Melrose J., Solesbury F. (1991). *Volunteers' Handbook*. Cambridge: Volunteer Reading Help.

Bogdanowicz M. (1994). *O dysleksji*. Lubin: Wydawnictwo Linea.

Bogdanowicz M. (1997). *Do rodziców i nauczycieli*. W: A. Adamiec (red.). *O krasnoludkach i sierotce Marysi na podstawie baśni Marii Konopnickiej*. Sopot: GWP;

Bogdanowicz M. (2002). *Recepty na dobre czytanie i pisanie*. W: W. Turewicz (red.). *Jak pomóc dziecku z dysortografią*. Zielona Góra: ODN, s. 37–51.

Bogdanowicz M., Adryjanek A. (2004). *Uczeń z dysleksją w szkole*. Gdańsk: Operon.

Bogdanowicz M., Adryjanek A., Rożyńska M. (2007). *Uczeń z dysleksją w domu*. Gdańsk: Operon.

Pietrowski D. (2002). *Organizacja przyjazna wolontariuszom*. W: M. Maciuła (red.). *Rocznik Barwy wolontariatu*, Warszawa: BORIS, s. 72–80.

Reid G., Wearmouth J. (red.). (2008). *Dysleksja. Teoria i praktyka*. Sopot: GWP.

Topping K. (2008). *Myślenie w parach*. W: G. Reid, J. Wearmouth (red.). *Dysleksja. Teoria i praktyka*. Sopot: GWP, s. 403–423.